Region Stockholm

16

Återrapportering av uppdragen kring måltidssituation, måltidsnätverk och måltidspris i regionfinansierad vård

HSN 2019-1486

Hälso- och sjukvårdsnämnden
Hälso- och sjukvårdsförvaltningen
Hälsoutveckling
Johanna Lindberg

TJÄNSTEUTLÅTANDE
2019-11-08

HSN 2019-1486

Hälso- och
sjukvårdsnämnden

Återrapportering av uppdragen kring måltidssituation, måltidsnätverk och måltidspris i regionfinansierad vård

Ärendebeskrivning
Ärendet innehåller en återrapportering av uppdragen till hälso- och sjukvårdsnämnden kring måltidssituation, måltidsnätverk och måltidspris i regionfinansierad vård.

Beslutsunderlag
Hälso- och sjukvårdsdirektörens tjänsteutlåtande

Ärendets beredning
Ärendet har beretts i folkhälsoberedningen.

Förslag till beslut
Hälso- och sjukvårdsnämnden beslutar följande:

Återrapporteringen av uppdragen kring måltidssituation, måltidsnätverk och måltidspris i regionsfinansierad vård anmäls och läggs till handlingarna.

Förvaltningens motivering till förslaget

Bakgrund
Ansvar för måltidsfrågor (främst gällande slutenvården) fördes över till hälso- och sjukvårdsnämnden från Landstingsstyrelsen genom Landstingsfullmäktiges beslut i mars 2018 (LS 1205 - 0732).

Utifrån Måltidsutredningen 2012 - 2013, framtagen av Landstingsstyrelsens förvaltning, fattade Landstingsfullmäktige den 8 maj 2012 en rad beslut i enlighet med utredningens förslag (LS 1104 - 0575).

En måltidsvision[1] antogs, gällande för perioden den 1 juli 2012 till och med den 31 aug 2016. Sjukhusen skulle få ta över kostförsörjningsansvaret för sina verksamheter, i syfte att hitta lokala lösningar som fungerar både för sjukhuset och patienterna. Landstingsstyrelsen skulle inrätta ett nätverk för måltidsfrågor som i måltidsutredningen föreslogs fokusera på erfarenhetsutbyte, utbildningsinsatser och omvärldsbevakning samt föreslogs instifta ett pris för goda exempel inom måltidsområdet.

I återrapporteringen av arbetet utifrån visionen, som kom mars 2018 (LS1205-0732), står att akutsjukhusen och Stockholms läns sjukvårdsområde har arbetat systematiskt med att utveckla måltidssituationen för patienterna med utgångspunkt i måltidsutredningen och måltidsvisionen. Nätverket hade kommit igång och hade fungerat som ett stöd för landstingets verksamheter i arbetet med att ta över ansvaret för den egna måltidsförsörjningen. Ett pris för goda exempel inom måltidsområdet hade instiftats och delats ut under åren 2013 - 2016 till enheter eller medarbetare som arbetade för att landstingets måltidsvision skulle uppnås, med syftet att uppmärksamma de verksamheter och medarbetare som bedrivit ett strukturerat arbete för att förbättra patienternas måltidsupplevelse.

Det lyftes i återrapporteringen att det är angeläget att fortsätta arbetet med att utveckla måltidssituationen i all regionfinansierad vård och inte enbart i landstingsägd verksamhet som hittills. Måltidsfrågorna föreslogs flytta till hälso- och sjukvårdsnämndens ansvar för ett samlat arbete med måltidsfrågor i all regionfinansierad vård och följande beslut fattades.

1) att uppdra åt hälso- och sjukvårdsnämnden att styra och följa upp arbetet med att skapa en god måltidssituation för patienter i all landstingsfinansierad slutenvård

2) att uppdra åt hälso- och sjukvårdsnämnden att se över fortsatt behov av ett nätverk för måltidsfrågor samt ett pris för att stödja arbetet med att skapa en god måltidssituation för patienter i all landstingsfinansierad vård och vid behov ansvara för nätverket och priset.

Överväganden

[1] År 2016 serveras alla patienter, inom Stockholms läns landsting en god smaklig och näringsriktig mat utifrån deras individuella behov, önskemål och preferenser för att de ska få en positiv måltidsupplevelse. Maten serveras i en stimulerande måltidsmiljö och det finns tillgång till mat dygnet runt. Närstående och medföljande ska kunna köpa varm mat dygnet runt.

Med anledning av uppdraget om att styra måltidsarbetet har följande aktiviteter genomförts.

- Ny utbildning

En regiongemensam webbutbildning för måltidspersonal i slutenvården tas fram, i samarbete med Lärtorget, som Hälso- och sjukvårdsförvaltningen finansierar (282 200 kr). Utbildningen har fokus på måltidskunskap och livsmedelshygien och förväntas bli klar hösten 2019.

Syftet med utbildningen är att höja kvalitén och säkerheten på måltidsarbetet gentemot patienter samt att höja statusen och stoltheten för rollen som måltidsvärd hos den egna personalen. Initiativet till utbildningen är taget av Måltidsnätverket.

- Ny avtalsstyrning

I de avtal med regionens akutsjukhus som beslutas av Regionfullmäktige den 19 november 2019 finns nu en särskild kravtext[2] kring måltider, i syfte att sätta mer fokus på måltidsarbetet då maten är en viktig del i behandlingen. Krav om måltider i avtal med övriga vårdgivare finns med i förvaltningens arbete med att ta fram nya avtalsmallar som ska vara klara till årsskiftet 2019/2020. Därefter kan kraven komma med i avtal så snart de ges möjlighet till justering, omförhandling eller vid nytecknande.

Huruvida det behövs ett regionalt gällande styrdokument för måltidsområdet (som ersätter eller uppdaterar den utgångna Måltidsutredningen) beror på hur väl den nya avtalstexten kan styra, vilken genom hänvisningar till Livsmedelsverket och Socialstyrelsen täcker in det mesta som Måltidsutredningen tagit upp. Förvaltningen föreslår därför att avvakta och utvärdera innan ett eventuellt beslut tas om framtagande av nytt styrdokument och innan ett sådant arbete startas upp.

Angående uppdraget om uppföljning har följande aktiviteter genomförts.

---

[2] *Måltider*
Vårdgivaren ska servera näringsriktig mat av hög kvalitet och bedriva ett strategiskt och operativt måltids- och nutritionsarbete, samt följa Livsmedelsverkets och Socialstyrelsens gällande riktlinjer, rekommendationer och kunskapsstöd. Vårdgivaren ska tillse att närstående och medföljande har möjlighet att köpa mat och dryck dygnet runt i nära anslutning till den plats där patienten vårdas.

- Kartläggning av måltidsarbete i regionens slutenvård

Sjukhusen ansvarar själva för kostförsörjningen. Det finns många aspekter att ta hänsyn till vid val av kostförsörjning såsom exempelvis tillagnings- och varmhållningsmöjligheter, hygien och miljöpåverkan som är kopplade till sjukhusens förutsättningar kring logistik, ekonomi, byggnation, gällande avtal osv. Sjukhusen har därför olika lösningar för kök och måltids-hantering.

Decentraliserad kostförsörjning och gärna genom egna tillagningskök ger förutsättningar för flexibilitet vad gäller val och tillgänglighet av patient-måltider samt ger möjligheter för verksamheterna att påverka matsvinn. Flera sjukhus går mot att ha egna kök.

Enligt nationella riktlinjer och rekommendationer bör inte nattfasta för inneliggande patienter överstiga 11 timmar. Detta lever inte alla berörda verksamheter i regionen upp till. Möjlighet för patienter att kunna äta med anhörig fungerar inte heller i alla verksamheter. Representerade verksamheter i Måltidsnätverket arbetar med frågorna. (I ny text kring måltider i vårdavtal tydliggörs krav kring bland annat detta, se Ny avtalsstyrning).

- Kartläggning av styrdokument för måltidsområdet

Livsmedelsverket har rekommendationer och kunskapsstöd om måltidsarbete i hälso- och sjukvård och omsorg (av äldre t.ex. som kan beröra geriatriken), med fokus kring måltidssituationen. Maten ses som en del i behandlingen och det är därför viktigt att patienten äter och tillgodogör sig näringen. Livsmedelsverkets Måltidsmodellen belyser sex områden som viktiga för en bra måltid: god, integrerad, trivsam, hållbar, näringsriktig och säker.

Socialstyrelsen har riktlinjer om nutrition kopplat till specifika sjukdomstillstånd som undernäring.

Måltidsutredningen 2012 – 2013 (se Bakgrunden) fungerar som ett stöd för verksamheternas måltidsarbete trots att visionen och strategierna i den löpt ut tidsmässigt.

Nordiska Näringsrekommendationer från 2012 (NNR 2012) är grunden för friska personer och användningsbart inom hälso- och sjukvården förutsatt

att anpassningar görs i enlighet med gällande riktlinjer, rekommendationer och kunskapsstöd för måltider inom hälso- och sjukvård och till viss del omsorg.

Styrdokument kring miljö finns. ”Plan för hållbara patientmåltider” (LS 2017–0128) gäller åren 2018 - 2021 och är styrande för regionägd verksamhet men endast vägledande för privatägd verksamhet. Syftet med planen är att konkretisera arbetet med att nå mål och indikatorer för hållbara patientmåltider i Stockholms läns landstings miljöprogram för 2017–2021 (LS 2015–0092).

Alla regionfinansierade verksamheter inklusive privata vårdgivare med patientmåltider omfattas av de särskilda miljökrav som ställs i avtal kring patientmåltider, för närvarande kring andel ekologisk mat och matsvinn.

Med anledning av uppdraget om måltidsnätverk kan följande rapporteras.

- Måltidsnätverk

Förvaltningen har bedömt att det finns fortsatt behov av ett måltidsnätverk. Vidare har förvaltningen bedömt att måltidsnätverket inte behöver samordnas av förvaltningen men att kontakt mellan förvaltningen och nätverket är värdefullt för båda parter. Nätverken fyller en viktig funktion när det gäller erfarenhetsutbyte i måltids- och nutritionsfrågor mellan de medverkande vårdgivarna som stärker och utvecklar verksamheterna samt informationsutbyte och verksamhetsutveckling mellan vårdgivarna och hälso- och sjukvårdsförvaltningen.

Vid årsskiftet 2018/2019 hjälpte förvaltningen till att bilda ett särskilt nätverk med inriktning på nutrition, efter önskemål från sjukhusen. Måltidsnätverket för klinisk nutrition fokuserar på nutritionsfrågor med team av dietister, nutritionister, läkare och sjuksköterskor medan måltidsnätverket med främst kost-controllers fokuserar på hela måltids-situationen.

De båda nätverken för måltidsfrågor och nutrition består framförallt av företrädare från akutsjukhusen. Även representation för mindre sjukhus och verksamheter inom framförallt geriatrik och psykiatri ingår och breddas just nu för att även inkludera de privata aktörerna.

Primärvård har hitintills inte varit representerad. Förvaltningen överväger därför att låta Akademiskt Primärvårdscentrum (APC), som har kunskapsteam kring hälsosamma matvanor, ha en samordnande roll för ett mer folkhälsoinriktat måltidsnätverk som kan samverka med de två andra nätverken.

Kring uppdraget om Måltidspris har följande genomförts.

- Måltidspris

Förvaltningen har bedömt att ett måltidspris kan stimulera utvecklingen av patientmåltidsarbetet. Förvaltningen har agerat som samordnare i arbetet med priset och i juryn. En utvärdering av tävlingen avses att göras efter genomförandet.

I måltidspriset som tidigare delades ut åren 2013 – 2016 var bedömningskriterierna kopplade till måltidsvisionen som löpte ut 2016 (se Bakgrund), så ett arbete har genomförts att ta fram nya former för priset. Detta har gjorts genom en arbetsgrupp tillika jury, som förvaltningen satt samman, bestående av olika kompetenser (nutritionist, dietist, sjuksköterska inriktning cancervård, kock, miljöstrateg).

Priset har öppnat upp för privata aktörer inom regionens hälso- och sjukvård att delta i tävlingen, förutsatt att avtal finns med regionen, vilket tidigare var begränsad till landstingsägda verksamheter. Detta bör ge fler nomineringar än tidigare års antal, vilket då var lite problematisk, samt ligger i linje med uppdraget om att arbeta med måltidsfrågorna i all regionfinansierad vård.

Priset öppnar också upp för primärvård på ett tydligare sätt än tidigare då arbetssätt kring hälsosamma matvanor lyfts som en särskild nomineringsgrund och marknadsföring har gått ut till alla husläkarmottagningar utöver sjukhus och specialmottagningar kopplade till mat. Arbetssätt som stärker samverkan i vårdkedjan kring patientens mat lyfts också särskilt i en utav nomineringsgrunderna där tanken är att patienten rör sig mellan sjukhus, primärvård och hemmet och att maten som ska ses som en del i behandlingen och ska kunna fungera överallt i hela hälso- och sjukvårdskedjan.

Idén med måltidspriset är att stimulera utvecklingen av patientmåltidsarbetet genom att belöna goda exempel och ge möjlighet att inspirera

andra. Livsmedelsverkets dokumentation om måltider i hälso- och sjukvården har varit en viktig grund i arbetet och nomineringsgrunderna utgår från Livsmedelsverkets måltidsmodell (se Kartläggning av styrdokument på måltidsområdet).

Vem som helst kan nominera, även allmänhet, och nomineringsperioden är 1 september tom 11 oktober. Priset delas i år ut den 3 december av hälso- och sjukvårdsnämndens ordförande. Priset är 40 000 kronor för år 2019 och finansieras inom ramen för hälso- och sjukvårdsförvaltningens budget.

Ekonomiska konsekvenser
Inga särskilda medel har getts för uppdraget med måltidsområdet. Måltidsarbetet har finansierats genom förvaltningens och enheten för hälsoutvecklings befintliga budgetram 2019. De åtgärder som kostat pengar är Måltidspriset och webbutbildningen.

Konsekvenser för patientsäkerhet
Åtgärder som vidtagits bör ha positiv inverkan på patientsäkerheten. Det gäller bland annat den regiongemensamma webbutbildningen som ska höja kompetensen hos måltidsvärdarna som hanterar patienternas mat. Det nybildade nätverket för klinisk nutrition stärker verksamheterna i deras nutritionsarbete som ger möjligheter för förbättrad patientsäkerhet. Nya krav i avtal att följa Livsmedelsverkets rekommendationer (utifrån Måltidsmodellen där säkerhet är en utav delarna) och Socialstyrelsens riktlinjer (exempelvis kring undernäring) ger också förutsättningar för ökad patientsäkerhet.

Konsekvenser för jämlik och jämställd vård
Livsmedelsverkets kunskapsstöd om måltider i hälso- och sjukvård samt omsorg, vilket den nya avtalstexten hänvisar till och Måltidspriset bygger på, lyfter att måltiderna ska vara individanpassade utifrån både nutritionsbehov och preferenser, vilket ger förutsättningar för jämlik och jämställd vård. I nuvarande arbetsversion av den regiongemensamma webbutbildningen tas frågor om nationella minoriteters rätt upp kopplade till måltider.

Miljökonsekvenser
Fortsatta positiva miljökonsekvenser bedöms bli resultatet av att alla regionfinansierade verksamheter inklusive privata vårdgivare med patientmåltider omfattas av de särskilda miljökrav som ställs i avtal om

andel ekologisk mat och matsvinn kring patientmåltider. Akutsjukhusens arbete mot egna tillagningskök skapar förutsättningar för minskat matsvinn. En av nomineringsgrunderna i måltidspriset handlar om hållbarhet vilket stimulerar till förbättrat miljöarbete inom hälso- och sjukvården. Webbutbildningen för måltidspersonal har en positiv effekt på miljön i och med att användning av tryckta material minskar.

Administrativa konsekvenser
Den regiongemensamma webbutbildningen i måltidsfrågor för måltidspersonal torde på sikt när rutiner satt sig underlätta i administrativ hantering för sjukhusen vad gäller egna motsvarande utbildningar som då ersätts till den centralt framtagna. Om ett par år bör webbutbildningen ses över och eventuellt uppdateras vilket innebär ett arbete troligen för förvaltningen att initiera som troligen kommer att stå som förvaltare för utbildningen. Den nya avtalstexten kräver inte mycket uppdateringsarbete, då den hänvisar till nationellt kunskapsstöd som kan vara föränderligt, men uppföljningsarbete av kraven kommer till. Måltidspriset kommer innebära en uppföljning av årets prisomgång då det är nytt, och om priset fortsätter så kommer förvaltningen tillsammans med en jury årligen att förvalta priset samt vid behov justera formerna för priset.

Björn Eriksson
Hälso- och sjukvårdsdirektör

Anna Ingmanson
Avdelningschef

Beslutet ska skickas till
Akten

Godkänd av Björn Eriksson, 2019-11-08